

Egészséggel kapcsolatos kompetenciák értékelése

Gustavo René García Vargas¹
Universidad de Almería
Spanyolország

Absztrakt

Az epidemiológiai kutatások alátámasztották, hogy a betegségek nagy százaléka szorosan kapcsolatba hozható viselkedéses faktorokkal. A kockázatos és preventív viselkedések mögött húzódó pszichológiai folyamatok megtalálásának s az interakciókat alkotó különböző elemek funkcionális szerepének elemzése céljából, jött létre az a kutatás, mely a HIV/AIDS-szel kapcsolatos egészségkompetenciák értékelésével és elemzésével foglalkozik. E célból jött létre az a kérdőív, mely lehetővé teszi a személyek készségeinek és kompetenciáinak azonosítását olyan helyzetekben, amelyekben a HIV-vel való megfertőződés kockázata magas. A kérdőívet számos nyelvre lefordították, s elektronikus verziója is elérhető. A kapott eredmények olyan prevenció programok tervezésére kerülnek felhasználásra, melyek közvetlen módon befolyásolják a személyek viselkedését, azaz az aktuálisan elérhető funkcionális kompetenciáikat.

Több, mint 20 évvel a felfedezése után, a HIV/AIDS továbbra is súlyos problémát jelent a közegészségügy számára, az AIDS vírussal megfertőződött személyek száma folyamatosan növekszik, és az egészségügyi hatóságok a járvány megfékezésére tett hatalmas erőfeszítései ellenére a vírus továbbra is terjed. Épp ezért az egészség területén végrehajtott pszichológiai kutatások fejlődése nagy fontossággal bír, figyelembe véve, hogy az epidemiológiai kutatások alátámasztották, hogy a betegségek nagy százaléka szorosan kapcsolatba hozható viselkedéses faktorokkal.

Az AIDS prevencióban végrehajtandó beavatkozások nem csupán azon faktorok azonosítására kell, hogy összpontosítsanak, amelyek kapcsolatban vannak meghatározott kockázati viselkedésekkel. Epidemiológiailag ismertek azok a szexuális viselkedések, melyek szorosan kapcsolatba hozhatóak az AIDS átadásával; fiziológiailag ismert milyen viselkedések segítik elő a vírus terjedését, viszont pszichológiai szempontból fontos a viselkedés módosítására összpontosítani és azon viselkedésekre koncentrálni, melyek speciális szerepet játszanak az interakciókban, elemezve, hogy hogyan működnek ezek a viselkedések, ugyanis ezek eredménye meghatározza az egészségi vagy betegségi állapotot.

A pszichológiai kutatások, továbbá a kockázati viselkedésekkel kapcsolatba hozható változók meghatározása megkívánja azon pszichológiai folyamatok azonosítását, amelyek a kockázati és prevenció viselkedések mögött állnak, így tehát azon különböző elemek funkcionális szerepének elemzését, melyek az interakciókat alkotják. Hasonlóképpen, egy betegség előrehaladásának megelőzésére tett erőfeszítéseknek is a személyek a környezet

¹ Kapcsolat: Gustavo García Vargas, Departamento de Personalidad, Evaluación y Tratamiento Psicológico, Grupo de Investigación Psicología y Salud, Universidad de Almería, 04120, Almería España (E-mail: gustavogarcia@ual.es)

A kutatás az ALBAN program támogatásával jött létre, mely ösztöndíjakat nyújt az Európai Unióba dél-amerikaiak számára, az ösztöndíj azonosítója: E07D403428MX 2007-2009.

Továbbá a kutatás folytatása a 211998 számú ösztöndíj segítségével valósulhatott meg, melyben a szerző részesül a CONACYT program által, mely külföldi posztgraduális tanulmányokat támogat.

szervezetre gyakorolt hatásainak szabályozási képességét kell elősegíteniük, mégpedig olyan viselkedésmódokon keresztül, melyek eredményeket vagy sajátos sikereket idéznek elő olyan helyzetekben, melyek valamilyen jártasságot vagy speciális képességet kívánnak meg; s ez tulajdonképpen maga a kompetenciák fejlesztése.

A viselkedésen alapuló prevenció programok egyik legfontosabb problémája az, hogy a személyek nem képesek átvinni a prevenció ismereteiket és viselkedéseiket onnan, ahol begyakorolták azokat. Ezen probléma megoldására és a kutatás céljainak elérésére újradefiniáljuk a kompetenciák fogalmát, amely a viselkedés funkcionális elemzése szempontjából megengedi számunkra az emberek magatartásának elemzését a HIV átvitelrel kapcsolatos kockázatos és preventív helyzetekben.

Jelenleg a kompetenciakutatás egy új formáját jelenti nem csak az egészséggel kapcsolatos problémák, hanem valamennyi olyan terület megközelítésének, amely az emberekkel kapcsolatos.

Ennél is fontosabb, hogy mivel a kompetenciák legalapvetőbb tulajdonsága, hogy kiterjesztik az itt és most kereteit, lehetőséget adnak a személyeknek arra, hogy az helyzeti jellemzőkön túl válaszoljanak.

A tudomány koherencia, illetékesség és helyesség kritériumaihoz igazodva jelen tanulmány a Biológiai Egészség Pszichológiai modelljén alapul. Ez az inter-behaviorista modell összekötő tengely kíván lenni azon két megközelítés között, amelyek az egészség-betegség kettősség különböző dimenzióival foglalkoznak, azaz a biomedikus és a szociokulturális felfogás között. Ezen modell szerint a biológiai egészség vagy betegség annak az eredménye, ahogyan a viselkedés a környezet szervezetre gyakorolt hatásait közvetíti.

Ezen feltételezés alapján célszerű a speciális igények és követelmények értékelése és elemzése funkcionális szempontból, azaz ahogyan az egyén olyan különböző helyzetekre válaszol, ahol az AIDS vírusával való megfertőződés esélye nagy. Valahányszor, amikor ismert a résztvevő faktorok funkcionális szerepe a HIV-vel való megfertőződés szempontjából kockázatos interakciókban, lehetségessé válik olyan prevenció programok tervezése, amelyek a kompetenciák fejlesztésére összpontosítanak, olyan új készségek és jártasságok elsajátítása által, amelyek lehetővé teszik, hogy a személyek hatékonyan küzdjenek meg a kockázatos helyzetekkel. Ezek a programok nem csupán a preventív viselkedéssel kapcsolatos készségek bemutatását szolgálják kontrollált környezetben, hanem, mint ahogy maga a kompetencia fogalma is utal rá, azt kívánják elérni, hogy a személyek képesek legyenek a tanulási helyzettől eltérő szituációkban is reagálni, a viselkedés átalakításával s megváltoztatásával, alkalmazkodva az adott helyzet kritériumaihoz, szem előtt tartva az egészség fenntartását.

A jelen kutatás célja a már meglévő funkcionális kompetenciák értékelése a HIV/AIDS átvitel megelőzésében, ezen belül pedig három speciális cél fogalmazódik meg, 1) A mérőeszköz tulajdonságainak értékelése, 2) Annak azonosítása, hogy léteznek-e szignifikáns különbségek a mérőeszköz különböző felvételi módszerei között (nyomtatott és internetes változat), és 3) A HIV átvitelével kapcsolatos kockázati faktorok leírása különböző országokban, úgy mint Mexikó, Kolumbia, Brazília, Bolívia, Peru, Egyesült Államok, Spanyolország, Franciaország, Portugália, Írország, Németország, Magyarország és Lengyelország.

A kitűzött célok elérése érdekében megtervezésre és megalkotásra került egy elektronikus és 7 különböző nyelvre lefordított (spanyol, francia, portugál, német, lengyel, magyar és angol) mérőeszköz, amely 105, négy csoportba sorolt itemet tartalmaz, melyek a következők: Általános információk: 15 item, HIV/AIDS-szel kapcsolatos ismeretek: 11 item, Attitűdök: 19 item és Kompetenciák Értékelése: 60 item. A negyedik részhez, amely a kompetenciák értékeléséről szól, speciális faktorok kerültek kialakításra, amelyek a kockázatos viselkedések kontextusát alkotó különböző típusú helyzeteknek felelnek meg: 1) a viselkedés szociális körülményei, 2) hely vagy helyek, tárgyak vagy fizikai események lehetséges hatásai, 3) a szociálisan elvárt viselkedés, 4) a hajlamok, preferenciák, hangulatok, érzelmi hangulatok és biológiai állapotok funkcionális szerepe, 5) egyéb személyek közvetítő szerepe, akik közvetlenül vagy közvetetten résztvesznek az interakcióban, 6) a saját viselkedés következményei, legyen az kockázatos vagy preventív viselkedés.

A tervezett minta a mérőeszköz alkalmazására 3000 személy (körülbelül 300 nyelvenként). A résztvevők földrajzi egységenként véletlenszerűen kerülnek kiválasztásra és két csoportba lesznek osztva, a résztvevők fele esetén a mérőeszköz nyomtatott változata, a többiek esetén az internetes verzió (www.sida-aids.org) kerül alkalmazásra. Mindkét csoport számára elengedhetetlen egy helyi kutató részvétele, aki meg tudja válaszolni a felmerülő kétségeket. Az instrukciók a mérőeszköz valamennyi részében világosan bemutatásra kerülnek. A minta kiválasztásának kritériuma a résztvevők életkora (idősebbek, mint 15 év), illetve hogy tudjanak írni és olvasni, mivel a mérőeszköz önkitöltős.

A várt eredmények korábbi kutatásokon alapulnak, melyek alátámasztották az interakciókban részt vevő helyzetek, illetve személyek funkcionális szerepének fontosságát, oly módon, hogy várhatóan ezen két változó magyarázza a variancia jelentős részét. Valahányszor, amikor az értékelt változók magyarázó ereje kerül tárgyalásra, az értékelés a Biológiai Egészség Pszichológiai Modellje és a Kontingenciaelemzés, mint alternatív metodológia alapján valósul meg, mely elismert megközelítés a HIV/AIDS átvitelével kapcsolatos faktorok értékelésében, ami egy helytálló és célszerű modellnek mutatja prevenciók programok kialakítása során is.

Gustavo René García Vargas
Ösztöndíjas kutató
Pszichológia és Egészség kutatócsoport (HUM-581)
Universidad de Almería

Almería, 2010 október 1.